

א. אי [אם] ב. דילמא [שמא] ג. אלא. ד.
דהא [שהרי].

ודעת רבי שבפסוק הזה "כי" משמש בלשון
אם.

וכך כוונת הכתוב: "כי", **אי נמי**, (9) גם אם
"קרבן ה' לא הקריב במועדו" **בשני** —
"חטאו ישא האיש ההוא", הרי הוא מתחייב
כרת עבור חטאו.

ומקשינן: **וממאי ומנין דהאי שפירוש הכתוב**
"**חטאו ישא**" — עונש כרת הוא?

צג-ב ומתריצין: רבי לומד בגזרה שוה שמשמעות
הפסוק "חטאו ישא" היינו כרת. שנאמר גם
ב"מברך" את ה' [בלשון סגי נהור] "חטאו
ישא" [ויקרא כד]. ומברך את ה' הרי חייב
כרת.

אלא שבמברך את השם עצמו, לא נאמר
בפירוש בתורה שחייב כרת, אלא נאמר
במדבר טו ל': "והנפש אשר תעשה ביד
רמה, מן האזרח ומן הגר. את ה' הוא מגדף,
ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה".

ונחלקו תנאים מהו "מגדף". יש אומרים
שהוא המזמר ומשורר לעבודה זרה. ואילו
רבי קסבר: **מגדף** — **היינו "מברך השם"**.

הרי למדנו שמברך את השם חייב כרת לפי
רבי, **וכתיב במברך את השם** [ויקרא כד]
"**ונשא חטאו**".

וגמר למד רבי בגזרה שוה, **האי "חטאו**
ישא" דהכא, המוזכר כאן בפסח שני,
מ"חטאו ישא" דהתם במברך את השם:

מה להלן, במברך את השם, חייב כרת, אף
כאן בפסח שני, **נמי חייב כרת**.

ורבי נתן סבר שיש לפרש את הפסוק "והדל
לעשות הפסח [הראשון] ונכרתה הנפש
ההיא מעמיה, כי את קרבן ה' לא הקריב
במועדו" באופן אחר.

דהאי "כי" — **לשון "דהא" הוא** [יש לפרש
את המלה "כי" מלשון "שהרי"].

והכי קאמר הכתוב: דהא, שהרי קרבן ה' לא
הקריב **במועדו** הראשון, ולכן חטאו ישא
האיש ההוא. שסוף הפסוק הוא נתינת טעם
לתחילתו: ונכרתה הנפש ההיא מפני שלא
הקריב את הפסח במועדו הראשון, ולכן
חטאו ישא.

ומקשינן: **ורבי נתן, האי סיום הפסוק "חטאו**
ישא" — **מאי עביד ליה?** מה לומד רבי נתן
ממנו?

ומתריצין: **קסבר** רבי נתן כי **מגדף** שחייבתו
תורה כרת — **לאו היינו מברך את השם**.
אלא מגדף הוא משורר לעבודה זרה.

ומנין לנו שמברך את השם חייב כרת?

וגמר, למד רבי נתן בגזירה שוה, **האי**
"חטאו" דהתם המוזכר שם [במברך את
השם], **מהאי "חטאו" דהכא**, המוזכר כאן
בפסח:

מה הכא כמו שכאן חייב כרת, **אף התם**, שם
במברך את השם חייב כרת.

9. אף על פי שבתורה לא כתיב "גם אם" פירש רש"י שמצאנו "אם" בתחילת ענין, כמו "כי

נמצא, שנאמר בענין פסח "חטאו ישא" כדי ללמד על מברך את השם שחייב כרת.

ורבי חנניא בן עקיבא סבר שכך יש לפרש את הכתוב: "והדל לעשות הפסח ונכרתה", ובהמשך נאמר "כי קרבן ה' לא הקריב במערו".

אי קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני דוקא, בזה ענוש כרת על ביטול הראשון. אבל אם הקריב פסח שני פטור מכרת על הראשון.

ורבי חנניא, האי "חטאו ישא" המוזכר בסוף הפסוק — מאי עביד ליה? מה הוא לומד ממנו?

ומתצינן: כדאמרן. כמו שאמרנו לדעת רבי נתן, שנאמר בענין פסח "חטאו ישא" כדי ללמד על מברך את השם שחייב כרת.

ועתה הגמרא מסכמת את הדינים העולים ממחלוקת רבי, רבי נתן ורבי חנניא בן עקיבא, בענין חיוב כרת במבטל את הפסח:

הלכך:

א. הזיד בזה ובזה, שביטל פסח ראשון ושני במזיד — דברי הכל חייב.

ב. שוגג בזה ובזה — דברי הכל פטור. [שוגג פטור מכל עונשין שבתורה].

ג. הזיד בראשון ושוגג בשני —

לרבי ולרבי נתן מחייבי. (1) כי רבי ורבי נתן

סוברים שאין השני תקנת הראשון ונגמר חיובו בראשון. וכיון שהזיד בו חייב.

ואילו לרבי חנניא בן עקיבא פטור. שסבר פסח שני הוא תיקון פסח הראשון, ולא נגמר איסורו אלא כשמבטל את פסח שני במזיד.

ד. שוגג בראשון והזיד בשני —

לרבי חייב מפני שפסח שני חיוב בפני עצמו הוא ויש בו חיוב כרת.

ואילו לרבי נתן ולרבי חנניא בן עקיבא פטור, שהרי פסח שני הוא תשלומים לראשון ואין בו חיוב כרת בפני עצמו.

מתניתין:

איזו היא דרך רחוקה, ומי שנמצא שם פטור מלעשות פסח ראשון?

מן המודיעים [שם עיר], ולחוי.

וכמדתה, המרחק שרחוקה מודיעים מירושלים, הוא המידה למרחק לכל רוח, לכל הכיוונים שסביב לירושלים לקבוע מה היא דרך רחוקה.

דברי רבי עקיבא.

רבי אליעזר: אומר מאיסקופת מפתן העזרה ולחוי היא דרך רחוקה.

אמר ליה (2) רבי יוסי: לפיכך נקוד, יש נקודה

1. ברש"י הגירסא "חייב".

2. במשניות הגירסא: "אמר רבי יוסי". ועיין רש"ש.

יקרה קן צפור" שפירושו אם יקרה, וגם כאן פירוש הפסוק תחילת ענין — אם קרבן ה' לא הקריב במערו חטאו ישא. [והרש"ש כתב שאם משמש במקום "או" וגם כאן פירוש "כי" או].

ומבארין: סבר לה עולא כי כמו הא דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כמה הוא מהלך של אדם ביום מעלות השחר ועד צאת הכוכבים? עשרה פרסאות שהם ארבעים מיל.

ומתוך אותם ארבעים מיל, המהלך מעלות השחר ועד הנץ החמה הוא חמשת מילין. וכן משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים המהלך הוא חמשת מילין.

פשו לה תלתין, נשאר שיש מיל למהלך מהנץ החמה ועד השקיעה: שהם המינסר חמשה עשר מיל מצפרא לפלגא דיומא, מהבוקר עד חצות היום. וחמיסר מיל מפלגא דיומא לאורתא. מחצות היום עד השקיעה.

נמצא שבזמן שחיטת הפסח שהוא מחצות היום (5) ועד השקיעה, (6) אדם מהלך חמשה עשר מיל.

בספר התורה על האות ה"א בסוף המלה "רחוקה", לומר [לפי כל ניקוד שבתורה בא למעט ולחסר את המילה שתחתיו, וכאן הוא בא לומר כאילו לא כתוב "רחוקה"]:⁽³⁾

לא מפני שרחוק ודאי עד כדי כך שאינו יכול להגיע לעזרה בכל שעת שחיטה, אלא די אם נמצא מאיסקופת העזרה ולחוקין.

גמרא:

אמר עולא: מן המודיעים ועד לירושלים⁽⁴⁾ המרחק הוא חמשה עשר מילין הויא. שהרי התנא קורא למרחק הזה "דרך רחוקה", והיינו שאם ילך מתחילת זמן שחיטת הפסח ועד סופו לא יוכל להגיע לעזרה.^(*4)

וזמן שחיטת הפסח מדאורייתא מחצות ועד השקיעה, משך שש שעות, ובזמן הזה אדם בינוני מהלך חמשה עשר מילין.

והרמב"ם מפרש את דברי עולא לקמן "כל שאינו יכול להכנס בשעת שחיטה", היינו מתחילת היום ועד חצות היום שהוא זמן שחיטה.

5. וכך אמרו ביומא כח ב שזמן בין הערביים מתחיל מחצות שבו משחירים הכתלים מחמת הצל, שחמה בראש כל אדם ואינה זורחת על הכתלים. והקשתה הגמרא מהמשנה בענין תמיד שנשחט משבע ומחצה. כלומר חצי שעה אחרי חצות היום, והגמרא מתרצת, שכותלי בית המקדש היו רחבים למטה וצרים למעלה. ובחצות החמה זורחת עליהם. ואינם משחירין עד חצי שעה אחרי חצות [שאו משחיר צידם המזרחי]. עוד תירצה הגמרא שרק אברהם אבינו היה ראוי לדייק בזמן חצות, אבל אנחנו לא בקיאים כל כך. ושוחטים רק משבע ומחצה.

6. תוספות הקשו: הדין שאין שוחטין אלא ביום נלמד מ"ביום הקריבו את זבחו". והרי הגמרא

3. רש"י. והרע"ב הביא פירוש שנקוד על ה"א הרי זה כאילו כתוב בתורה רחוק ה' אמות — כלומר, שאם רחוק ה' אמות מהעזרה הרי הוא כדרך רחוקה.

4. כתב הרש"ש שנראה שלא דוקא נקט ירושלים, והכוונה היא שממודיעים לעזרה 15 מילין.

*4. ירושלמי: היה נתון מן המודיעית ולפנים קודם שש שעות, יצא לו קודם לשש שעות, יכול יהא חייב? ת"ל: "וחדל לעשות" — החדל בשעת עשייה חייב. שלא בשעת עשייה פטור. וזהו כשיטת רש"י בסוגייתנו שדין דרך רחוקה נקבע בשעת שחיטה מחצות היום עד הערב.

אבל הרמב"ם פרק ה הלכה ט כתב שדין דרך רחוקה נקבע ביום ארבעה עשר עם עליית השמש. ואם אינו יכול להגיע עד חצות היום שהוא זמן שחיטה, פטור. וביאר בכסף משנה,

וכתיב: [שם פסוק כג] "השמש יצא על הארץ [והיינו הנץ החמה] ולוט בא צוערה".

נמצא, שמעלות השחר ועד הנץ החמה, הוא הזמן של הליכה מסדרם לצוער.

ואמר רבי חנינא: לדידי חזי לי ההוא אתרא, אני ראיתי את הדרך שבין סדום לצוער, והוא והיא חמשה מילין.

למדנו מכאן שבין עלות השחר להנץ החמה אדם מהלך 5 מילים.

גופא: אמר עולא: איזה הוא דרך רחוקה? כל שאין יכול להכנס בשעת שחיטה דהיינו מחצות היום ועד השקיעה.

ורב יהודה אמר: כל שאין יכול להכנס בשעת אכילה.⁽⁸⁾

כלומר, שבחצות היום שבו שוחטין את הפסח, הוא רחוק מירושלים בשיעור שאינו יכול להגיע עד סוף זמן אכילת הפסח. [לרבי עקיבא — מדאורייתא הפסח נאכל כל

ועולא למד מכאן שמודיעים רחוקה 15 מיל מירושלים, לטעמיה, על פי שיטתו.

דאמר עולא: אי זה הוא דרך רחוקה? כל שאין יכול לבוא ממקומו וליכנס לעזרה בשעת שחיטה. שאם היה בשעה ששוחטין את הפסח בחצות היום רחוק מירושלים בשיעור שאינו יכול להגיע עד השקיעה, הרי הוא פטור מפסח ראשון.

ולכן סבר עולא שמודיעים רחוקה 15 מיל מירושלים, שהעומד בה בחצות היום לא יכול להגיע לירושלים עד השקיעה.

אמר מר⁽⁷⁾ רבי יוחנן: מעלות השחר עד הנץ החמה — חמשת מילין.

והוינן בה: **מנא לן,** מנין לנו שיעור זה?

ומשנינן: **דכתיב** [בראשית יט טו] בענין הפיכת סדום:

"**וכמו השחר עלה, ויאיצו המלאכים בלוט לאמר:** קום קח את אשתך ואת שתי בנותי הנמצאות, פן תספה בעון העיר".

ופרדים ולמהר שיגיע לירושלים בשעת שחיטה, ולדעת עולא אינו צריך, שהרי הוא בדרך רחוקה [כמבואר להלן צד א בכרייתא].

ב. עולא ורב יהודה סוברים שמי שהיה בדרך רחוקה ושחטו עליו לא הורצה. ונחלקו באופן שהיה בדרך רחוקה שבשעת שחיטה ושחטו עליו. לרב יהודה הורצה. ולעולא לא הורצה.

ג. לדעת הרמב"ם שמחלק בין דרך רחוקה לשאר אונסין. יש לומר שאם היה בדרך רחוקה של שעת שחיטה: לעולא — פטור משום דרך רחוקה. ולרב יהודה — משום אנוס בלבד [עין שם].

במגילה כ ב אומרת שעד צאת הכוכבים "יום" הוא. ואם כן מנין לעולא שזמן שחיטת הפסח רק עד השקיעה?

7. לפי ההוה אמינא של הגמרא לקמן "אמר מר" זה רבי יוחנן. ולפי המסקנא — זה עולא.

8. הקשה הצ"ח מה נפקא מינה ממה שאמר רב יהודה שדוקא אם אינו יכול להגיע בשעת אכילה נחשב דרך רחוקה? הרי בזמן שחיטה אינו יכול להגיע לירושלים ואין ישחט את הפסח? ותירץ הצ"ח שיש שלושה אופנים לתרץ: א. לדעת רב יהודה חייב לשכור סוסים

ליכנס בשעת אכילה אין שוחטין עליו, אבל אם ראוי בשעת אכילה שוחטין עליו. וקשה על דבריו:

והא טמא שרין, דיכול לטבול מבעוד יום וליכנס בשעת אכילה, ובכל זאת קאמר רב יהודה בעצמו [לעיל צ א ב] שאין שוחטין וזורקין על טמא שרין. כי אף על פי שראוי בשעת אכילה מכל מקום אין שוחטין עליו, כיון שאינו ראוי בשעת שחיטה.

ואם כן מדוע אמר רב יהודה כי מי שראוי בשעת אכילה שוחטין עליו?

אמר ליה עולא לרבה תירוץ:

לא לדידי לשיטתי קשיא. ולא לרב יהודה קשיא:

לדידי לא קשיא: כי מה שאני [עולא] אומר שהפטור של דרך רחוקה תלוי בשעת שחיטה, זהו משום שדרך רחוקה נאמר בענין עשיית הפסח ולא בענין אכילתו. שנאמר [במדבר ט יג] "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל "לעשות" הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה".

הלילה, וחכמים גזרו עד חצות. ולרבי אליעזר — הפסח נאכל מדאורייתא עד חצות בלבד.⁽⁹⁾

אמר ליה רבה לעולא: בין לדידך, לדבריך שאתה אומר "בשעת שחיטה", קשיא. יש להקשות קשיא. ובין לרב יהודה שאומר "בשעת אכילה" קשיא.

ורבה מפרש את דבריו:

לדידך קשיא — דאמרת כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה פטור מלעשות פסח ראשון, יש להקשות:

והא טמא שרין שעדיין לא טבל⁽¹⁰⁾ דאין יכול ליכנס בשעת שחיטה. ובכל זאת קאמרת, אתה עולא בעצמך אמרת [לעיל צ ב] ששוחטין וזורקין על טמא שרין כיון שהוא יהיה ראוי בשעת אכילה, שהרי יכול לטבול ולאכול בערב.

ומכאן, שמי שראוי בשעת אכילה שוחטין עליו אפילו אם אינו ראוי בשעת שחיטה!

ולרב יהודה קשיא — דאמר כל שאין יכול

9. לדברי עולא צריך לומר שמודיעין רחוקה מירושלים בשיעור שבחצות היום אי אפשר להגיע ממנה לירושלים עד סוף זמן אכילה. ותמהו התוספות: איך יתכן שנחלקו עד כדי כך, שלעולא אפשר להגיע ממודיעים לירושלים מיד אחרי השקיעה. ואילו לרב יהודה לא יכול להגיע עד סוף הלילה [שהוא זמן אכילה]? ומדוע לא נמדוד ונראה מהו המרחק?

ותירצו תוספות: שהדרכים נסתמו והתעקלו [ובימינו אי אפשר להגיע ממודיעים לירושלים אלא אחרי זמן מרובה, ונחלקו רב יהודה ועולא

10. רבה יכל לשאול על עולא מטמא שכבר טבל

והפטור של דרך רחוקה בשעת שחיטה, נאמר דוקא לטהור. ואין פטור של דרך רחוקה לטמא.

כלומר, הפטור של טומאה אינו דומה לפטור של דרך רחוקה אלא פטור טומאה הוא משום אונס [שאינו ראוי לאכול את הפסח], וזה תלוי בשעת אכילה.

שהרי אם תאמר שהפטור של טומאה תלוי בשעת שחיטה, ולא בשעת אכילה קשה, למה התורה דברה דוקא בטמא נפש שהוא טמא שבעה ימים? הרי היה ראוי לחדש שאפילו טמא שרץ שטמא יום אחד, אינו ראוי לעשות את הפסח! ובעל כרחך שטמא שרץ ראוי לעשות את הפסח כיון שהוא יהיה טהור בשעת אכילה. [רש"י בפירוש שני ותוספות].⁽¹¹⁾

ולמדנו מכאן שהיתר טומאה תלוי בשעת אכילה.

א-צא וגם לרב יהודה שאומר שההיתר של דרך

רחוקה תלוי בשעת אכילה, לא קשיא. לא קשה על דבריו משיטתו שההיתר של טמא שרץ תלוי בשעת שחיטה.

שאף על פי שבענין דרך רחוקה ההיתר תלוי בשעת אכילה, מכל מקום לענין טומאה יש להוכיח שההיתר תלוי בשעת שחיטה.

שהרי טמא שרץ — רחמנא דחייה, התורה פסלה אותו מלעשות פסח אף על פי שהיה ראוי בשעת אכילה, דכתיב "איש איש כי יהיה טמא לנפש". והרי מי לא עסקינן וכי לא מדובר גם בטמא נפש שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח?! [רב יהודה סובר כרבי יצחק לעיל צ ב שדרש מהפסוק שמדובר בטמא מת ביום השביעי שלהם],⁽¹⁾ והרי טמא נפש בשביעי שלו יכול לטבול בו ביום ולאכול מן הפסח בערב, ואפילו הכי אמר רחמנא לירחי, התורה דחתה אותו לפסח שני!

ומכאן למדנו שההיתר של טומאה אינו תלוי בשעת אכילה, אלא בשעת שחיטה.⁽²⁾

ביום השביעי. מפני שאינו דורש את הפסוק כרבי יצחק לעיל צ ב.

2. תוספות הקשו: מדוע רב יהודה לא לומד דרך רחוקה מטמא? כשם שההיתר של טמא תלוי בשעת שחיטה, כך נאמר שגם דרך רחוקה תלוי בשעת שחיטה! וכמו שמצאנו לעיל [סוף דף צב] שרבי עקיבא לומד דרך רחוקה מטמא.

ותירצו תוספות: רב יהודה סובר שאין סברא לומר שטמא שאינו יכול להגיע בזמן שחיטה לא ישחטו עליו, שהרי אינו דומה לטמא, שטמא יש עליו טומאה, ומטעם זה התורה דחתה אותו מלהקריב פסח. אבל הבא בדרך רחוקה אין בו שום חסרון בגופו, אלא שאינו נמצא כעת

ועדיין לא העריב שמשו, שלדברי הכל שוחטין עליו אף על פי שאינו יכול להכנס לעזרה בשעת שחיטה. אלא רבה שרצה לחזק את קושייתו, שאפילו אם לא טבל לדעת עולא שוחטין עליו. תוספות.

11. פירוש ראשון ברש"י — שטומאה אינה תלויה בשעת עשייה, שהרי יכול לשלח קרבנו ביד אחר. אלא תלויה בשעת אכילה שבזה אין לו תקנה אם הוא טמא [ולא מועילה בזה שליחות].

1. ועולא שחולק על רב יהודה סובר שהפסוק מדבר בטמא מת בתוך שבעת הימים. ולא דוקא